

LISINSKI
ARIOSO
GLAS ZA
LISINSKI
NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ INVALUABLE EXPERIENCE

MARINA REBEKA sopran

MICHAEL BALKE dirigent
SIMFONIJSKI ORKESTAR
HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE

Subota, 3. prosinca 2016., u 19 i 30 sati

PROGRAM

AMBROISE THOMAS:

Uvertira operi *Raymond*

CHARLES GOUNOD:

Ah! *Je ris de me voir*, Margaretina arija o nakitu iz 2. čina opere *Faust*

GIUSEPPE VERDI:

Uvertira operi *Sicilijanska večernja*

Mercé, dilette amiche, bolero Elene iz 5. čina opere *Sicilijanska večernja*

CHARLES GOUNOD:

Prolog opere *Romeo i Julija*

Dieu! Quel frisson court dans mes veines, arija Julije iz 4. čina opere *Romeo i Julija*

GIUSEPPE VERDI:

Tacea la notte placida, arija Leonore iz 1. čina opere *Trubadur*

GIACOMO PUCCINI:

Intermezzo iz 3. čina opere *Manon Lescaut*

RUGGERO LEONCAVALLO:

Qual fiamma avea nel guardo!... Stridono lassù, arija Nedde iz 1. čina opere *Pagliacci*

GIUSEPPE VERDI:

Uvertira operi *Nabucco*

È strano, è strano... Follie, follie... Sempre libera, arija Violette iz 1. čina opere *Traviata*

Latvijska sopranistica **Marina Rebeka** jedna je od najzanimljivijih umjetnica u novije vrijeme. Njezine izvedbe Violette u Verdijevoj operi *Traviata* prepoznate su kao vrhunski portreti te uloge, a hvaljena je i kao vodeća interpretkinja Rossinija i Mozarta svoje generacije. Rođena 1980. u Rigi, Marina Rebeka glazbeni je studij počela u Latviji i nastavila u Italiji, gdje je diplomirala na Konzervatoriju Santa Cecilia u Rimu (2007.). Tijekom studija pohađala je Međunarodnu ljetnu akademiju u Salzburgu i Rossinijevu akademiju u Pesaru. Marina Rebeka osvojila je nekoliko nagrada na međunarodnim pjevačkim natjecanjima, uključujući i ugledno natjecanje Bertelsmann Stiftung *Neue Stimmen* u Güterslohu u Njemačkoj.

Nakon nastupa na Salzburškom festivalu 2009. godine pod ravnanjem Riccarda Mutija, što je bila prekretnica u njezinoj karijeri, Marina Rebeka postaje redovitom gošćom na najprestižnijim svjetskim opernim i koncertnim pozornicama, kao što su Metropolitan opera, Carnegie Hall, milanska Scala, kraljevska opera Covent Garden u Londonu, Concertgebouw u Amsterdamu, Bavarska državna opera, Bečka državna opera, i Opera u Zürichu. Marina Rebeka surađuje s vodećim dirigentima, poput Zubina Mehte, Antonija Pappana, Fabija Luisija, Marca Armiliata, Michelea Mariottija, Thomasa Hengelbrocka, Paola Carignanija, Stéphane Denèvea, Yvesa Abela, Ottavija Dantonea i Alberta Zedde. Njezin impresivni niz uloga kreće se u rasponu od dragulja barokne ere (Georg Friedrich Händel) do remek-djela *bel canta* (Rossini, Bellini, Donizetti), i omiljenih joj djela Giuseppe Verdija (*Traviata*), Petra Iljiča Čajkovskog (*Evgenij Onjegin*) i Igora Stravinskog (*Život razvratnika*).

Uz operne nastupe, Marina Rebeka njeguje i koncertni repertoar, održavajući brojne recitale i koncertne nastupe, od kojih treba spomenuti one na Rossinijevu opernom festivalu u Pesaru, u koncertnoj dvorani Rudolfinum u Pragu, u ciklusu koncerata *Rosenblatt Recital* u Londonu, u milanskoj Scali te u Velikoj festivalskoj dvorani u Salzburgu. Scenu je dijelila s renomiranim ansamblima (Kraljevski škotski nacionalni orkestar, Kraljevska liverpulska filharmonija, Latvijski nacionalni simfonijski orkestar, Orkestar Teatro Comunale iz Bologne, Bečka filharmonija, Filharmonija milanske Scale).

Od snimki valja izdvojiti Rossinijevu *Petite messe solennelle* za izdavačku kuću EMI (Warner Classics) s Orkestrom Akademije Santa Cecilia iz Rima, pod ravnanjem sir Antonija Pappana. Njezin prvi solistički album *Mozartove arije* objavila je ista izdavačka kuća u studenome 2013. godine.

Protakla sezona bila je posebno bogata ulogama za Marinu Rebeku: u Bečkoj državnoj operi tumačila je uloge Donne Anne u *Don Giovanniju*, Violette u *Traviati* i Juliette u operi *Romeo i Julija*. U Operi u Zürichu nastupila

je kao Violetta i kao Vitellia u *Titovu milosrđu*; Mimì u operi *La Bohème* u Nacionalnom kazalištu u Mannheimu i Latvijskoj nacionalnoj operi; prvi put nastupa u ulozi Ginevre u Händelovu *Ariodanteu* u Operi u Lausannei; pjeva Donnu Annu u Bavarskoj državnoj operi; a uskoro će prvi put nastupiti u dugoočekivanoj naslovnoj ulozi Norme u Teatru Verdi u Trstu. Koncertno je nastupila u koralnoj simfoniji *Zvona* Sergeja Rahmanjinova u amsterdamskom Concergebouwu, potom na inauguracijskom koncertu Velike jantarne dvorane u Liepāji (Latvija), a nastupila je i s Izraelskom filharmonijom i Simfonijskim orkestrom iz Luzerna. Skorašnji angažmani uključuju nastupe u ulogama Norme i Donne Elvire (*Norma* i *Don Giovanni*) u Metropolitan operi, Violette i Amelije (*Traviata*, *Simon Boccanegra*) u Bečkoj državnoj operi, Donne Elvire u Gran Teatre del Liceu i Elette u *Idomeneu* u Operi u Zürichu.

Protekle sezone Marina Rebeka pjevala je ulogu Donne Anne u produkciji *Don Giovannija* čikaške Lirske opere te je nakon toga pjevala u Metropolitan operi Violettu i Musettu (*La Bohème*). U Bavarskoj državnoj operi tumačila je Fiordiligi u *Così fan tutte*, ponovno Violettu u Bečkoj državnoj operi te u kraljevskoj operi Covent Garden u Londonu. Usto je nastupila s Bečkom filharmonijom na *Mozartwocheu* u Salzburgu i pjevala u izvedbi Rossinijeve *Stabat Mater* na otvorenju Glazbenog festivala *Rheingau*.

Njezin je posljednji veliki uspjeh, ove jeseni, uloga Mathilde u Rossinijevu *Guillaumeu Tellu*, ulogu koju je u Metropolitan operi u New Yorku prvi put pjevala 2013., a čiju „čistu eleganciju“, „jasne kolorature“ i „raspon osjećaja“ prepoznaju brojne njujorške kritike, proglašavajući je novom zvijezdom Metropolitana.

Mladi njemački dirigent **Michael Balke** niže uzbudljive nastupe, a jedan od najrecentnijih je njegov prvi nastup u Japanu, gdje je dirigirao Lehárovom *Veselom udovicom*. Nastupio je sa Simfonijskim orkestrom *Yomiuri Nippon* u tokijskom kazalištu Metropolitan, nedugo nakon što je osvojio izvrsne kritike za izvedbu *La Bohème* u Danskoj nacionalnoj operi u Kopenhagenu.

Michael Balke rođen je 1979. u Braunschweigu u Njemačkoj. Dirigiranje je studirao s Christopherom Zimmermanom, a glasovir s Jamesom Tocom i Frankom Weinstockom na Konzervatoriju u Cincinnatiju (SAD). Komornu glazbu svirao je s Tokijskim gudačkim kvartetom, Kvartetom LaSalle i Menahemom Presslerom.

Od 2011. do 2016. bio je šef-dirigent u Operi u Magdeburgu, gdje je postavio bogat repertoar s novim produkcijama (*Elektra*, *Kavalir s ružom*, *Don Carlos*, *Figarov pir*, *Seviljski brijač*, *Pepeljuga*, *Maria Stuarda*, *Mrtvi grad*, *Carmina burana*, *Posvećenje proljeća*, Verdijev *Requiem*), a dirigirao je i brojnim simfonijskim koncertima. Najnovije uspjehe, uz spomenute nastupe u Tokiju i Danskoj nacionalnoj operi, postiže s novom produkcijom *Tosce* u St. Gallenu te *Ukletog Holandeza* u Švedskoj. U Tokio i Osaku uskoro će se vratiti kako bi ravnao tamošnjom produkcijom *Madame Butterfly*, no uključit će i nekoliko simfonijskih koncerata, a u St. Gallenu ga očekuje nova produkcija opere *Die Gezeichneten* (*Obilježeni*) Franza Schrekera.

Među najvažnije nedavne angažmane ubraja se operni gala-koncert s Ludovicom Tézierom u Nacionalnoj operi u Montpellieru, potom s Ianom Bostridgeom i Orkestrom Siciliana u Palermu te s Lawrenceom Brownleejem i Simfonijskim orkestrom iz Aarhusa. Ravnao je novom produkcijom Gounodova *Romea i Julije* (s orkestrom *I Pomeriggi Musicali Milano*) u Teatru Grande u Bresci, kao i produkcijom *Traviate* u Nacionalnom kazalištu u Mannheimu. Također je ravnao novom produkcijom Humperdinckova *Ivice i Marice* u Državnom kazalištu u Kasselu.

Maestro Balke redovito nastupa s orkestrima kao što su Filharmonija iz Kopenhagena, Švedski komorni orkestar, Komorni orkestar Teatra La Fenice, Simfonijski orkestar iz Nancyja i Hamburški simfonijski orkestar.

Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije stasao je postupnim povećavanjem prvog radijskog orkestra osnovanog 1929., samo tri godine nakon početka emitiranja tadašnjega Radio-Zagreba. Od godine 1957. počinje djelovati pod nazivom Simfonijski orkestar Radio-televizije Zagreb, od 1975. do 1990. naziv mu je Zagrebački simfoničari RTZ, a od 1991. nosi današnji naziv. Na čelu toga orkestra stajali su mnogi ugledni dirigenti: Pavle Dešpalj, Krešimir Šipuš, Josef Daniel, Oskar Danon, Milan Horvat, Uroš Lajovic, Vladimir Kranjčević i Nikša Bareza. Među mnogim dirigentima i solistima s kojima je taj ansambl surađivao bili su i Lovro von Matačić, Igor Markevič, Franz Konwitschny, Claudio Abbado, Lorin Maazel, Zubin Mehta, Ernst Bour, Stjepan Šulek, Krzysztof Penderecki, Antonio Janigro, André Navarra, Leonid Kogan, Henryk Szeryng, Aldo Ciccolini, Ruža Pospíš-Baldani, Dunja Vejzović, Dubravka Tomšić-Srebotnjak, Rudolf Klepač, Ivo Pogorelič, Mstislav Rostropovič, Maksim Fedotov, Edita Gruberova, José Carreras, Ruggero Raimondi, Barbara Hendricks, Luciano Pavarotti i drugi.

Uz redovitu koncertnu djelatnost u Zagrebu, te obvezu redovitog sudjelovanja u radijskom i televizijskom programu, Orkestar gostuje diljem domovine i u inozemstvu. Na tim je gostovanjima stekao priznanja te postao zaslužan promicatelj hrvatske kulture u svijetu. Početkom Domovinskoga rata glazbenici Simfonijskoga orkestra HRT-a, služeći domovini, održali su desetke koncerata na bojištima, od Osijeka, Pakraca, Lipika, Đakova, Gospića, Vinkovaca i Bošnjaka do Šibenika, Zadra, Karlovca, pa i Sarajeva. U prosincu 2014. Orkestar je održao uspješnu turneju po Italiji. Uz klasični i suvremeni repertoar te snimanja za potrebe Hrvatske radiotelevizije i diskografskih tvrtki, Orkestar čuva i hrvatsku glazbenu baštinu i suvremeno hrvatsko stvaralaštvo. U diskografskom opusu ističu se autorski albumi hrvatskih skladatelja Stjepana Šuleka, Milka Kelemena i Mire Belamarića, serija CD-a posvećenih šefovima-dirigentima Orkestra, *Alpska simfonija* Richarda Straussa, album s djelima talijanskoga skladatelja Gina Marinuzzija starijega te CD *Donizetti Heroines* s Elenom Mošuc, Zborom Hrvatske radiotelevizije i maestrom Ivom Lipanovićem, objavljen 2013. za *Sony Classical*. Iste godine objavljen peterostruki album *Stjepan Šulek (1914. – 1986.): 8. simonija* u izdanju HRT-a, Cantusa i HDS-a, nagrađen je diskografskom nagradom *Porin* u dvjema kategorijama: najbolji arhivski/tematsko-povijesni album klasične glazbe i najbolja izvedba klasične glazbe (Šulekova *Sedma simfonija* pod ravnanjem maestra Pavla Dešpalja). Izvedba *Koncerta za alt-saksofon i orkestar* Pavla Dešpalja, uz solista Gordana Tudora, pod ravnanjem maestra Pavla Dešpalja, zaslužila je *Porin* 2016. u kategoriji najbolje izvedbe klasične skladbe. U sezoni 2010./2011. Orkestar je obilježio 80. obljetnicu postojanja te je tom prigodom objavljena monografija o njegovu djelovanju uz dvostruki album na koji su uvrštene snimke šefova-dirigenata: Milana Horvata, Krešimira Šipuša, Josefa Daniela, Pavla Dešpalja, Vladimira Kranjčevića, Oskara Danona, Uroša Lajovica i Nikše Bareze. Orkestar je primio nagradu *Judita* koju dodjeljuje *Slobodna Dalmacija*, za nastup s pijanisticom Martinom Filjak pod ravnanjem Aleksandra Markovića na 59. Splitskom ljetu 2013. godine. Od sezone 2015./2016. šef-dirigent Simfonijskog orkestra Hrvatske radiotelevizije je Enrico Dindo.

SIMFONIJSKI ORKESTAR HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE

PRVE VIOLINE

Sergej Evseev (koncertni majstor), Ivana Penić Defar (zamjenica koncertnog majstora), Dubravka Bašić, Ana Dražinić, Vinka Fabris, Marica Petromila Jakas, Marijan Modrušan, Tamara Petir, Marina Podvalej, Ivana Šambar, Tanja Tortić, David Vidović, Tomislav Vitković, Ivana Žvan

DRUGE VIOLINE

Dunja Delač*, Davor Philips**, Vlasta Crnogorac, Matija Jančec, Vesna Katić, Ladislav Ilčić Ines Kušec, Selma Muftić Pustički, Mira Sačcer Kušan, Fani Perišić, Kruno Vidović, Slavko Vinčeković

VIOLE

Krešimir Pustički*, Jelena Jordan**, Marija Andrejaš, Francesco Bozzo, Nebojša Floreani, Ester Klepač, Vitold Košir, Mario Majcan, Domagoj Ugrin, Tajana Valentić

VIOLONČELA

Guennadi Antonov*, Krešimir Lazar**, Jadranka Čučković, Melanija Galeta Belić, Petra Golčić, Lea Sušanju Lujo, Marijana Vukovojac-Dugan, Jonathan Zalusky ***

KONTRABASI: Vedran Kuštrak*, Oleg Gourskii**, Mislav Adamek, Ivan Domović, Stjepan Pergar, Fran Petrač

FLAUTE: Tamara Ivana Grašić, Darija Zokić, Brigita Štadler (*piccolo*)

OBOE: Dario Golčić, Jelisaveta Barbulović, Ema Abadžieva (engleski rog)

KLARINETI: Domagoj Pavlović, Božidar Ladašić, Lovre Lučić (bas klarinet)

FAGOTI: Petar Križanić, Anita Magdalenić, Žarko Perišić (kontrafagot)

ROGOVI: Željko Vidaković, Ivica Novak, Aleksandar Csiffary, Zoran Katić

TRUBE: Vedran Kocelj, Ivan Medi, Petar Obradović, (kornet), Dario Teskera (kornet)

TROMBONI: Vanja Lisjak, Ivan Mučić, Miro Taradi (bas trombon)

TUBA: Jurica Rukljić

HARFE: Mirjana Krišković, Diana Grubišić Ćiković

TIMPANI: Hrvoje Sekovanić

UDARALJKE: Igor Kerić, Krunoslav Benko, Boris Žuvela, Fran Krsto Šercar

* Vođa dionice

** Zamjenik vođe dionice

Premda je u starosti, kao ravnatelj pariškog Konzervatorija, zauzeo akademsku, konzervativnu poziciju, smatrajući sve novine, a posebno njemački vagnerijanski utjecaj, neprihvatljivim za francuski nacionalni stil i ukus, **Ambroise Thomas** (1811-1896.) svojim opernim opusom, posebno onim pisanim u žanru *opéra comique*, svjedoči o drugoj, ležernijoj strani svoje osobnosti. Bio je dugo jedan od vodećih francuskih skladatelja i sudionika glazbenog života u Parizu. Nakon znatnih pijanističkih uspjeha u mladosti, kojima je osvojio naklonost kritičara, među kojima i Berlioza, Thomas je od mladosti, kao izdanak glazbeničke obitelji, bio predodređen za bavljenje glazbom. Iz drugog pokušaja osvojio je znamenitu francusku nagradu za kompoziciju, *Prix de Rome* (koja se još od vladavine Luja XIV. dodjeljivala najboljim studentskim ostvarenjima na područjima likovne, glazbene i drugih umjetnosti, kao najviše priznanje mladim umjetnicima), čime je počela njegova glazbenička karijera. Vrativši se u Pariz 1837., nakon nagradnog boravka u Italiji, a potom u Njemačkoj, Thomas se vrlo brzo afirmira kao operni skladatelj, s lakoćom nižući operne naslove i premijere na pozornici Opéra-Comique, i stječući reputaciju skladatelja „velike domišljatosti i životnosti“, kako ga je u svojoj kritici za operu *La double échelle* opisao Berlioz. Postaje majstorom žanra francuske *opéra comique*, ne zadirući od egzotičnih, zamršenih sižea, poput onoga u operi *San ljetne noći*, u kojemu se osim likova iz Shakespeareovih drama, kao lik pojavljuje sâm Shakespeare te kraljica Elizabeta I. U tim operama pokazuje se Thomasovo majstorstvo u spajanju različitih opernih stilova koji su tada bili u modi, kao i velika vještina orkestracije, u kojoj se, proširujući orkestar, koristi novim tipovima limenih puhaćih instrumenata, poput kromatskih truba, bas-sakshorna, različitih tipova saksofona itd. U svojim zrelim, ujedno i najpoznatijim operama, koje su i danas dio opernog repertoara, *Mignon* i *Hamlet*, Thomas pokazuje veliku dramsku snagu i suptilnost u glazbenoj karakterizaciji, uvodeći na opernu scenu ne samo omiljene mu šekspirijanske likove, nego i postavljajući nove tipove uloga, poput uloge Mignon, nove vrste *femme fatale*, koja je u libretu opisana kao „ni dječak ni djevojka ni žena“. Opera **Raymond**, skladana za Opéra-Comique 1851., danas je poznata ponajprije po svojoj **Uvertiri**, koja odiše rosinijevskim šarmom i pokretljivošću, s naletima silovite simfonijske snage koji se izmjenjuju sa stranicama lirskih melodija, ni po čemu ne odajući da slijedi romantična priča o zatvoreniku sa željeznom maskom, prema priči o zatvoreniku Luja XIV. koja je preko djela Alexandrea Dumasa oca, ali i niza drugih umjetnika, dosegla veliku popularnost u doba romantizma.

Dvanaest opera **Charlesa Gounoda** (1818-1893.) opisuju cijeli raspon opernih žanrova u francuskom opernom kazalištu, a među njima su remek-djela koja su neizostavan dio repertoara do današnjih dana. Ali Gounod nije bio tipičan operni skladatelj, poput svojega suvremenika koji je istovremeno stvarao u Italiji, Giuseppea Verdija, ili onoga u Njemačkoj – Richarda Wagnera. Za razliku od njih, opera je za Gounoda bila tek jedno od nekoliko područja djelovanja i zanimanja, a njegov operni stil često je bio rezultat utjecaja bavljenja još i solo pjesmom, crkvenom glazbom, oratorijima,

zborovima te simfonijskom glazbom. Tijekom boravka u Rimu, nakon što je 1839. osvojio *Prix de Rome* (i on kao i Thomas iz drugog pokušaja), kad mu je bila 21 godina, Gounodovi se vidici šire. S jedne strane bila je opera, neizbježna u Italiji (repertoar Donizettija, Bellinija i Mercadantea, skladatelja prema kojima nije pokazivao previše divljenja, nazivajući ih „tek bršljanom ovijenim oko velikog Rossinijeva debla, bez njegove vitalnosti i veličine“), a s druge strane oduševljavao se izvedbama Palestrinine glazbe u Sikstinskoj kapeli i cjelokupnim umjetničkim i kulturnim naslijeđem Rima. Upravo je Rim postavio temelje njegovoj estetici, univerzalno prihvaćenoj kombinaciji ljepote, istinitosti i kršćanske vjere, nadograđenoj kompleksnom osobnošću skladatelja koji je tijekom života i u svojem stvaralaštvu stalno balansirao između svoje duhovne, religiozne strane i sasvim ljudskih strasti. Tijekom boravka u Rimu prvi put se susreo i s pričom koja je imala upravo takve sukobe, između težnji za čistom duhovnošću i prizemnih nagona, koji čovjeka bacaju u zagrljaj Vraga. Bio je to *Faust* Johana Wolfganga von Goethea, djelo zastrašujuće veličine, koje u 12.000 stihova istražuje najtamnije dubine ljudske duše. Vrijeme da napiše operu prema tom djelu, za Gounoda će doći tek poslije, kad već bude imao niz uspješnih opera, a njegova karijera na stabilnom putu, ne samo kao opernog skladatelja nego i kao važnog sudionika pariškoga glazbenog života u mnogim njegovim aspektima. Početak pedesetih godina 19. stoljeća nosi mnogo uspješnih neopernih djela, poput *Messe solennelle de Sainte Cécile*, kao i zbirke *mélodies*, prve u opusu koji će narasti tijekom Gounodova stvaralačkog vijeka i postati temeljem cjelokupne francuske tradicije solo pjesme.

Do vremena kad je upoznao Michela Carréa i Julesa Barbiera, libretiste opere *Faust*, na pariškim se pozornicama već uprizorilo nekoliko Goetheovih djela – Gounod nije bio prvi koji je imao hrabrosti Goetheovo opsežno cjeloživotno djelo pretočiti u umjetnost kazališta i pjevanja. Libretist Carré napisao je prema Goetheovu predlošku svoju *drame fantastique* u tri čina – *Faust et Marguerite*. Ta drama poslužila je kao osnova libreta, koji je Gounod počeo uglazbljivati 1856. godine, a nakon prekida zbog rada na drugim djelima, operu dovršava 1858. godine. Unatoč pomalo teškim počecima u Parizu nakon premijere 1859. godine, *Faust* se vrlo brzo ustalio na repertoaru ne samo u Francuskoj nego i izvan nje, i do danas je najizvođenija i najuspješnija Gounodova opera. Mnogi njezini ulomci su slavni, ne samo Margaretina arija o nakitu nego i Faustova *avatina* *Salut!, demeure chaste et pure*, Siébelova *Faites-lui mes yeux*, Valentinova *Avant de quitter*, Mefistova *Le veau d'or* i *Vous qui faites l'endormie*, kao i ulomci za zbor i orkestar. Nasljeđujući Meyerbeerov stil koji je dominirao francuskom operom sve do sredine 19. stoljeća, Gounod ga međutim nadograđuje veličanstvenim talentom za melodiju, jedinstvenim u Francuskoj toga vremena. Odlike elegancije, mirnog ali stalno prisutnog ritma, briljantne i bogate orkestracije, harmonije koja je izbalansirana, ali povremeno zabljesne nekim neočekivanim obratom, kao i veliki dar za dramu, obilježavaju Gounodov stil. Grandioznost, katkad i čista dekorativnost i

sajne boje, odraz su i svega onoga što je u Francuskoj značilo doba Drugog carstva, a taj stil osjećamo u Margaretinoj ariji o nakitu, *cabaletti Ah! Je ris de me voir*, skladanoj u karakterističnom trodijelnom pokretu valcera, koji se upliće u poletne fraze arije, koje plastično, neusiljeno i prividno oslobođene formalne pravilnosti, prate Margaretine misli dok se ona divi nakitu koji pronalazi u kutijici koju je za nju, kako bi je zaveo na krivi put, ostavio Mefisto u 3. činu opere.

S operom **Romeo i Julija** (*Roméo et Juliette*) Gounod niže svoj deveti operni naslov, odmah nakon *Mireille*, opere koja danas s *Faustom* i *Romeom* i *Julijom* čini Gounodov repertoarni operni trolist. *Romeo i Julija*, napisana kao i spomenuti *Faust* i *Mireille*, za Théâtre Lyrique, praizvedena ondje 1867., također je originalno napisana s govorenim dijalozima između glazbenih brojeva, koji su poslije pretvoreni u recitative. Opera *Romeo i Julija* poznata je prije svega po impresivnom nizu od četiri ljubavna dueta za dvoje naslovnih likova te po jednoj od najpoznatijih opernih valcernih melodija, ariji Julije *Je veux vivre*. Nasuprot toj mladenačkoj, zanosnoj melodiji punoj života i želje za životom, kako i stoji u njezinim početnim riječima, arija Julije iz 4. čina opere, **Dieu! Quel frisson court dans mes veines** ispunjena je napetošću i tjeskobom, tijekom koje junakinja, krajnje napregnutih živaca, pije napitak koji će je učiniti prividno mrtvom. Njezin strah i nelagodne slutnje odražavaju se u kromatskoj harmoniji i turbulentnom orkestru koji prati isprekidane linije njezina recitativa, a njezina odlučnost odražava se u čvrstom ritmu i melodijskom pokretu arije *Amour, ranime mon courage*, koji se izmjenjuje s raspjevanim, zanosnim frazama, svojstvenima karakteru Julije koji oblikuje Gounod u toj operi. U operu uvodi olujna glazba **Prologa** koja opisuje neprijateljstvo dviju veronskih obitelji, Capuletija i Montecchija. Prolog je Gounod oblikovao prema Shakespeareovu izvorniku, a napisao ga je i umetnuo na početak opere tek u posljednjem stadiju proba za premijeru opere.

Shakespeare je bio jedno od najvećih literarnih nadahnuća u opernom stvaralaštvu ne samo Gounoda nego i mnogih drugih opernih skladatelja 19. stoljeća: **Giuseppe Verdi** (1813.-1901.) posegnuo je za Shakespeareovim djelima stvarajući tri svoja djela – opere *Macbeth*, *Otello* i *Falstaff*, a godinama je razmišljao i o operi prema tragediji *Kralj Lear*. Međutim, za Verdija, neosporno najvećeg opernog skladatelja svojega doba, čije je stvaralaštvo, otkad je nastalo, u temelju opernog repertoara svakog kazališta, Shakespeare je bio samo jedan od mnogih pokretača njegova plodnog i bujnog skladateljskog talenta. Otkad je 1842., svojom trećom operom, *Nabucco*, prokrcio sebi put do opernoga pijedestala, zanosnim melodijama ove opere pogađajući u srce emocija, ne samo u intimu pojedinca, nego pokrećući kolektivno bilo osjećaja i potrebe za nacionalnom sviješću i ujedinjenjem, Verdi će svaki put, u mnogim budućim operama, svojom glazbom, njezinim osobitim melodijsko-harmonijsko-ritamskim sklopom, formom, napetošću i savršeno izbalansiranim mjerama, uvijek uspjeti doseći univerzalnu razinu umjetničke vrijednosti, zbog koje jednako snažno dopire i do današnje publike.

Do vremena kad je napisao operu **Sicilijanska večernja** (*Les vèpres siciliennes*, 1855.) prošlo je petnaestak i više godina od prvih početaka i njegov stil već je prolazio kroz niz mijena, pronašavši sada put k novoj širini. U odnosu na prethodna djela, djela njegova zrelog razdoblja, čiji početak može označiti upravo opera *Sicilijanska večernja*, dobivaju novu kvalitetu impozantne veličine, ne samo u trajanju, koje nadmašuje sve prijašnje opere, od kojih gotovo nijedna nije prelazila trajanje *Traviate*, nego i po količini likova i kompleksnosti zapleta, koji se sada širi od klasičnog ljubavnog trokuta na niz glavnih i sporednih likova. Novi je i volumen, glasovi su sve dramski, stil ozbiljniji i teži, kostimi i scenografija elaboriraniji. Sve je to bio rezultat Verdijeva širenja na pozornice izvan Italije, točnije u Francusku, u Pariz, za koji piše nekoliko novih djela. Verdi, kako je sam napisao u slavnom pismu iz 1860. pariškom libretistu i opernom direktoru Camilleu Du Locleu, zapravo nije bio poklonik pariške forme *grand opère*, smatrajući je nedovoljno povezanom i nedovoljno cjelovitom. Uspoređivao ju je s mozaikom, *patchworkom*, koji se zbog raznih kazališnih neglazbenih zahtjeva stalno prilagođava i u kojem skladatelj nema potpunu kontrolu nad svojim djelom. Unatoč tim negodovanjima, skladanje za parišku Operu potiče u Verdija novu inventivnost. Njegova djela iz toga razdoblja nose posebnu vrstu *tinte*, njegov se harmonijski jezik razvija, i premda ostaje u okvirima diatonike, često je melodija ta koja ovisi o kompleksnom tijeku harmonija, bez kojega, kad bi je se ogoljelo, ne bi više imala smisla. Verdi naravno ne raskida sa svim onim što je radio do tada. I dalje je prisutno veličanstveno melodijsko naslijeđe *bel canta*, preobraženo njegovim inovacijama, kojima katkad do neprepoznatljivosti mijenja klasični model arije, dueta ili ansambla, a katkad stare modele pronicavo odlučuje zadržati u klasičnim lirskim situacijama. *Sicilijanska večernja*, skladana za parišku Operu tijekom dvije duge godine iscrpljujućih dogovora s libretistom Eugènom Scribeom s kojim je surađivao i Charles Duveyrier, temelji se na povijesnom događaju tzv. *Sicilijanske večernje*, uspješne pobune koju su Sicilijanci 1282. godine pokrenuli protiv vladavine Karla I. Opera je danas prisutnija na sceni u svojoj skraćenoj talijanskoj verziji, koju Verdi priređuje vrlo brzo nakon izuzetno uspješne pariške premijere. **Uvertira** operi, koju je Verdi označio kao „sinfonia“, što znači kompleksniju i dulju formu od tipične uvertire ili preludija, jedan je od najslavnijih ulomaka opere. U pseudosonatnoj formi kreće se kroz niz središnjih glazbenih tema opere, od silovite borbene glazbe srednjeg i završnog odjeljka uvertire, pojačane gromoglasnim bubnjem i činelama, do pjevnice duge melodije koju donose gudači. Bolero Elene **Mercè, dillette amiche** tipična je arija koja donosi lokalnu boju i jedna od nekoliko takvih u operi. Elena pjeva prijateljicama o svojoj udaji za muškarca kojega voli, Arriga, ali njezinu radosnu koloraturu boji molški tonalitet, jer njezina će svadbena zvona ujedno biti signal za sicilijansku pobunu. Upravo je molški tonalitet u sprezi s koloraturnom melodijom ono što daje posebnu *tintu* ariji, koja ritmom podsjeća više na španjolski bolero nego na ples *siciliano*.

Jedna od najizvođenijih Verdijevih opera, **Trubadur** (*Il Trovatore*, 1853.), također nosi posebnu *tintu musicale*. Ovdje je to mračna obojenost tajanstvenih likova čija se prošlost polako odmata pred nama tijekom zapleta zbijenih, isprepletenih događaja, u čijem je središtu davno ubojstvo i otmica djeteta. Jedini svijetli lik u operi je Leonora, ali i njezina je glazba obojena znatnom dozom melankolije, a sav intenzitet njezina lika probija u početnom zapjevu prve fraze arije **Tacea la notte placida**, da bi se razvio u ekstatičnim uzlaznim linijama dok se prisjeća umilne glazbe koju joj je pjevao Trubadur, Manrico. Opera koja potječe iz istog razdoblja, koja se s *Trubadurom* i *Rigolettom* ubraja u tzv. latinsku trilogiju, još je jedna od najomiljenijih Verdijevih opera, **Traviata** (1853.) prema romanu *Dama s kamelijama* Alexandra Dumasa sina, na libreto Francesca Marije Piavea. U njoj Verdi stvara jedan od najljepših i najmodernijih ženskih likova u operi, k tome i najtragičnijih i najpoetičnijih, lik Violette Valéry. Njezin lik ujedno je i snažan i krhak, i kao takav preslikan je u vokalnosti uloge, koja sopranisticu u raskošnim, ali gotovo iscrpljujućim, premda uvijek razložnim koloraturama, dovodi stalno do ruba, čineći je prirodno uzbuđljivom, romantičnom junakinjom i jednom od najsnažnijih, ako ne upravo i najsnažnijom, te dramski i vokalno najzahtjevnijom sopranskom ulogom. Kolorature u toj operi daleko su od ideje pukog opernog virtuoziteta, iako, da bi se izvele, traže vrhunsko vokalno umijeće. Međutim, tu se one čine kao prirodni glazbeni, fizički izraz Violettinih uzbuđenih emocionalnih stanja, koja počinju njezinom iznenadnom obuzetošću osjećajima prema mladom Alfredu. Te osjećaje pokušat će odgonetnuti nošena poletnim zanosom probuđene ljubavi u završnoj sceni prvog čina, **È strano, è strano... Follie, follie**, proglašavajući na kraju svoju neovisnost u *cabaletti* **Sempre libera**.

Na početku Verdijeve goleme operne putanje stoji **Nabucco**, opera koja nas i danas začuđuje svježinom svojih prekrasnih melodija. **Uvertira** operi počinje svečanim, koralnim uvodom, a u nastavku se u atraktivnom brzom protoku nižu teme iz opere: glavna potječe iz zbora *Maledetto* drugoga dijela opere, a posebno je tretirana tema zbora Židova *Va pensiero*, koja nosi pastoralni smiraj usred uzbuđenih ratničkih melodija.

Drugi veliki majstor, nasljednik Verdija na tronu talijanske opere, **Giacomo Puccini** (1858.-1924.) majstor je suptilnosti, geste, intimne ljudske svakodnevne priče, kojoj daje bezvremensku umjetničku dimenziju. Razvit će posebno umijeće psihologizacije likova i situacija već u prvim operama, nemajući u svojim pothvatima pravog prethodnika i bivajući pravim inovatorom vokalno-orkestralne karakterizacije likova i stvaranja osobitog kolorita, impresionističkih detalja i atmosfere u svojim operama. Orkestar i orkestralni ulomci, od prvih opera koje je stvorio, *Le Villi* i *Edgar*, imaju posebnu ulogu u stvaranju simfonijskog jedinstva karakterističnog za Puccinijeve opere. *Intermezza* i preludiji ulomci su koji nose atmosferu djela i donose reminiscencije, odnosno anticipacije vokalnih melodija u operi. U svojoj trećoj operi, **Manon Lescaut**, prouzvedenoj 1893. u Torinu, Puccinijeva genijalnost već je bila sasvim vidljiva: uspijeva vlastitom domišljatošću učiniti uspješnim spoj vagnerijske

tehnike lajtmotiva i talijanskog koncepta *dramme in musica*, u kojoj melodija ima najvažniju ulogu. Nadalje, simfonijski način razmišljanja uspijeva prilagoditi opernoj formi čina i dramskim zahtjevima radnje. Tematski materijal oblikuje kao mrežu međusobnih veza, povezujući likove sa situacijama, situacije s emocijama... itd., tako da se čini kao da nas glazba sama vodi vlastitim suptilnim asocijacijama, neovisno o riječima libreta. U operi *Manon Lescaut* riječ je o mladoj djevojci koja žudeći za lagodnijim životom ne pređe od skretanja s puta morala, a njezina je okolina i više nego poticajna za to. Puccini vješto oslikava povijesni kolorit 18. stoljeća, posebno licemjerni i razvratni aspekt toga razdoblja. Menueti, *boudoir* Manon u kući njezina postarijeg ljubavnika, glazba unajmljenih glazbenika, scena u luci nakon što Manon zbog razvrata bude prognana u Ameriku - svi se ti elementi zgušnjavaju i na kraju pročišćavaju u glazbi posljednjega čina, koji vodi konačnoj katarzi, naravno u obliku najtežih posljedica do kojih su doveli postupci likova dubinski uvjetovanih okolinom i situacijama s kojima se nisu mogli nositi. Jedan od katarzičnih trenutaka u operi je i melankolični *Intermezzo* iz 3. čina, koji označava put u Le Havre, odakle će Manon biti deportirana. Gotovo sanjarska melodija kao da nosi zaborav, odmor od događaja, i nećemo pogriješiti ako nas ta orkestralna impresija možda podsjeti na Manetovu *Impresiju* Le Havrea, premda ne možemo znati je li je Puccini ikada vidio.

Puccinijev suvremenik, **Ruggero Leoncavallo** (1857-1919.) najzapaćeniji ostaje po svojem remek-djelu, operi ***Pagliacci***, praižvedenoj u Milanu 1892., koja se uz Mascagnijevu operu *Cavalleria rusticana*, smatra najljepšim primjerom opernog verizma, osiguravajući svojem tvorcu trajno mjesto u samom vrhu opernog repertoara. Opera *Pagliacci* tehniku verizma dovodi do krajnjih granica – nasilnost tematike, žestoke izražene boje, geste, naturalistički izraz, prikazani u sažetost, kratkoj melodijskoj gesti, frazi, praćenoj žestokim harmonijskim tkivom i naglim obratima, efektom orkestracijom i brzim protokom drame, sve to bilo je majstorski postignuto u operi *Pagliacci* za koju je Leoncavallo sam napisao libreto i glazbu. Opera *Pagliacci* je svojevrsni operni isječak života, u kojemu Leoncavallo uspješno spaja niz sastojaka, dajući nam životno snažnu sliku – tu su seosko ubojstvo, zatim zanimljivo kazališno sredstvo predstave u predstavi s likovima iz *commedije dell'arte*, potom pantomima Pierrota kakva je bila prikazivana u Parizu osamdesetih godina 19. stoljeća te zabava na trgu... To su elementi koje je Leoncavallo mogao u nekim aspektima pronaći u primjerice spomenutoj operi *Cavalleria rusticana* Pietra Mascagnija, nastaloj osam godina prije, ili s druge strane u Verdijevu *Otellu*, upravo u karakterizaciji naslovnog lika te opere. Arija Nedde ***Qual fiamma avea nel guardo!... Stridono lassù*** uzbudljiva je mješavina različitih atmosfera, koja počinje sasvim dramskim izrazom, dok je Nedda još pod dojmom pojave svojega ljubomornog i nasilnog muža, da bi se potom prepustila sanjarenju slušajući kliktaje ptica u visini. Njezina linija prelazi u koloraturnu, dok visoki gudači, dopunjeni bojama *piccola* i harfe, vode u nadrealistično, fantastično raspoloženje. Kao da se Nedda u svojim sanjarenjima pridružuje pticama, „boemima neba“.

Charles Gounod: Ah! je ris de me voir, Margaretina arija o nakitu iz 2. čina opere Faust

Libreto: Jules Barbier i Michel Carré prema Carréovoj drami *Faust i Margareta* inspiriranoj *Faustom* Johanna Wolfganga von Goethea

Ah! je ris de me voir,
Si belle en ce miroir!
Est-ce toi, Marguerite?
Réponds-moi, réponds vite! –
Non! non! – ce n'est plus toi!
Non! non! – ce n'est plus ton visage!
C'est la fille d'un roi,
Qu'on salue au passage! –
Ah, s'il était ici! ...
S'il me voyait ainsi!
Comme une demoiselle,
Il me trouverait belle.
Achevons la métamorphose!
Il me tarde encor d'essayer
Le bracelet et le collier!
Dieu! c'est comme une main qui sur
mon bras se pose!
Ah! je ris de me voir
Si belle en ce miroir!
Est-ce toi, Marguerite?
Reponds-moi, reponds vite! –
Ah, s'il était ici! ...
S'il me voyait ainsi!
Comme une demoiselle,
Il me trouverait belle.
Marguerite, ce n'est plus toi,
Ce n'est plus ton visage,
Non! c'est la fille d'un roi,
Qu'on salue au passage.

Ah! Smijem se što se vidim
tako lijepu u zrcalu!
Jesi li to ti, Margareta?
Odgovori mi, brzo odgovori! -
Nisi! Nisi! – To više nisi ti!
Nisi! Nisi! – To više nije tvoje lice!
To je kći kakva kralja
koju pozdravljaju dok prolazi! -
Ah, da je on tu! ...
Kad bi me vidio ovakvu!
Poput neke gospođice
bila bih mu lijepa.
Dovršimo preobrazbu!
Jedva čekam da probam
narukvicu i ogrlicu!
Bože! Kao da mi neki dlan
dodiruje ruku!
Ah! Smijem se što se vidim
tako lijepu u zrcalu!
Jesi li to ti, Margareta?
Odgovori mi, brzo odgovori! -
Ah, da je on tu! ...
Kad bi me vidio ovakvu!
Poput neke gospođice
bila bih mu lijepa.
Margareta, to više nisi ti,
to više nije tvoje lice,
ne! To je kći kakva kralja
koju pozdravljaju dok prolazi.

Giuseppe Verdi: *Mercé, dilette amiche, bolero Elene iz 5. čina opere Sicilijanska večernja*

Libreto: Eugène Scribe i Charles Duveyrier

Mercé, dilette amiche,
 Di quei leggiadri fior;
 Il caro dono è immagine
 Del vostro bel candor!
 Oh! fortunato il vincolo
 Che mi prepara amor;
 Se voi recate pronube
 Felici augurii al cor!
 Sogno beato, caro delirio,
 Per voi del fato l'ira cessò!
 L'aura soave che qui respiro
 Già tutti i sensi m'inebbriò.
 O piagge di Sicilia,
 Risplenda un dì sereno;
 Assai vendette orribili
 Ti lacerano il seno!
 Colma di speme e immemore
 Di quanto il cor soffrì,
 Il giorno del mio giubilo
 Sia di tue glorie il dì,
 Sogno beato, caro delirio, *ecc.*

Hvala vam, mile prijateljice,
 na ubavome cvijeću;
 taj dragi dar odražava
 vašu ljupku iskrenost!
 Oh! Sretnih li uza
 što mi ih sprema ljubav;
 kad vi, djeveruše, gajite
 u srcu dobre želje!
 Blaženi snu, draga tlapnjo,
 zbog vas je prestala bjesnit sudbina!
 Blagi zrak što ga tu udišem
 već mi je omamio sve osjete.
 O, sicilijanska zemljo,
 nek' svane vedar dan;
 dovoljno groznih osveta
 razdire ti njedra!
 Punu nade i zaborava
 na sve što ti je srce propatilo,
 neka dan moje radosti
 Tebe ovjenča slavom,
 blaženi snu, draga tlapnjo, *itd.*

Charles Gounod: *Dieu! Quel frisson court dans mes veines, arija Julije iz 4. čina opere Romeo i Julija*

Libreto: Jules Barbier i Michel Carré prema tragediji *Romeo i Julija* Williama Shakespearea

Dieu! quel frisson court dans mes veines!
 Si ce breuvage était sans pouvoir?
 Craintes vaines!
 Je n'appartiendrai pas au comte malgré moi!
 Non! non! ce poignard sera le gardien de ma foi!
 Viens, viens!
 Amour, ranime mon courage,

Bože! Kakvi mi srsi žilama struje!
 Što ako taj napitak nema moć?
 Isprazne bojazni!
 Neću pripasti grofu protiv svoje volje!
 Ne! Ne! Ovaj će bodež očuvati moj zavjet!
 Dođi, dođi!
 Ljubavi, obodri moju hrabrost

Et de mon cœur chasse l'effroi!
Hésiter, c'est te faire outrage,
Trembler est un manque de foi!
Verse, verse toi-même ce breuvage!
Ah! verse ce breuvage,
Ô Roméo, je bois à toi!
Mais si demain pourtant dans ce caveau funèbre
Je m'éveillais avant son retour?
Dieu puissant!
Cette pensée horrible a glacé tout mon sang!
Que deviendrai-je en ces ténèbres,
Dans ce séjour de mort et de gémissements
Que les siècles passés ont rempli
d'ossements?
Où Tybalt, tout saignant encor de sa blessure,
Près de moi, dans la nuit obscure, dormira,
Dieu, ma main
Rencontrera sa main!
Quelle est cette ombre à la mort échappée?
C'est Tybalt! Il m'appelle! Il veut, de mon chemin,
Écarter mon époux!
Et sa fatale épée;
Non! fantômes! disparaissez!
Dissipe-toi, funeste rêve!
Que l'aube du bonheur se lève
Sur l'ombre des tourments passés!
Viens! Amour, ranime mon courage
Et de mon cœur chasse l'effroi!
Hésiter, c'est te faire outrage!
Trembler est un manque de foi!
Verse, verse, verse toi-même ce breuvage,
Ah! verse ce breuvage,
Ô Roméo, je bois à toi!

i iz moga srca otjeraj strah!
Budem li oklijevala, učinit ću ti krivo,
budem li drhtala, iznevjerit ću te!
Ulij, ulij ti sâm taj napitak!
Ah! Ulij taj napitak,
o Romeo, za tebe pijem!
No što ako se pak sutra u grobnoj izbi
probudim prije no što on se vrati?
Moćni Bože!
Svu krv mi sledi ta stravična misao!
Što će sa mnom bit u tome mraku,
u boravištu smrti i jecaja
što su ga minula stoljeća ispunila
kostima?
Gdje će, još krvareći iz rane, Tebaldo
u mrkloj noći spavati uza me!
Bože, moja će ruka
naići na njegovu!
Kakva je to sjena što umaknula je smrti?
To je Tebaldo! Doziva me! Hoće s mojeg puta
mog supruga uklonit!
I njegov kobni mač.
Ne! Prikaze! Nestanite!
Rasprši se, zloguki snu!
Neka se zora sreće digne
nad sjenu prošlih nevolja!
Dođi! Ljubavi, obodri moju hrabrost
i iz moga srca otjeraj strah!
Budem li oklijevala, učinit ću ti krivo,
budem li drhtala, iznevjerit ću te!
Ulij, ulij ti sâm taj napitak!
Ah! Ulij taj napitak,
o Romeo, za tebe pijem!

Giuseppe Verdi: *Tacea la notte placida*, arija Leonore iz 1. čina opere *Trubadur*

Libreto: Salvatore Cammarano prema drami *El trovador* Antonija Garcíe Gutiérreza

Tacea la notte placida
 e bella in ciel sereno
 la luna il viso argenteo
 mostrava lieto e pieno...
 Quando suonar per l' aere,
 infino allor si muto,
 dolci s'udiro e flebili
 gli accordi di un liuto,
 e versi melanconici
 un Trovator cantò.

Versi di prece ed umile
 qual d'uom che prega Iddio
 in quella ripeteasi
 un nome...il nome mio!
 Corsi al veron sollecita...
 Egli era! egli era desso!...
 Gioia provai che agli angeli
 solo è provar concesso!...
 Al core, al guardo estatico
 la terra un ciel sembrò.

Šutjela je mirna
 i lijepa noć, na vedrome nebu
 mjesec je radosno i u punom sjaju
 pokazivao srebrno lice...
 Kad su se oglasili dotad
 tako nijemim uzduhom,
 umilni i plačni začuli su se
 skladni suzvuci lutnje,
 a sjetne je stihove
 zapjevao Trubadur.

Stihove smjerne molitve,
 kao čovjek koji se moli Bogu,
 a u njoj se ponavljalo
 ime... moje ime!
 Smjesta sam pohitala na balkon...
 On je! On glavom!...
 Osjetila sam radost kakvu je samo anđelima
 dano da osjete!...
 Mojemu srcu, zanesenome pogledu
 zemlja se učinila nebom.

Ruggero Leoncavallo: *Qual fiamma avea nel guardo!... Stridono lassù*, arija Nedde iz 1. čina opere *Pagliacci*

Libreto: Ruggero Leoncavallo

Qual fiamma avea nel guardo!
 Gli occhi abbassai per tema ch'ei leggesse
 il mio pensier segreto!
 Oh! s'ei mi sorprendesse...
 bruttale come egli è!
 Ma basti, orvia.

Kako mu je plamtio pogled!
 Oborila sam oči od straha da ne pročita
 moju tajnu misao!
 Oh! Kad bi me zatekao...
 bezobziran kakav jest!
 No hajde, dosta o tom.

Son questi sogni paurosi e fole!
O che bel sole di mezz'agosto!
Io son piena di vita,
e, tutta illanguidita per arcano desìo,
non so che bramo!

Oh! che volo d'augelli,
e quante strida!
Che chiedono? dove van? chissà!
La mamma mia, che la buona ventura annunziava,
comprendeva il lor canto
e a me bambina così cantava:
Hui! Hui!

Stridono lassù, liberamente
lanciati a vol, a vol come frecce, gli augel.
Disfidano le nubi e 'l sol cocente,
e vanno, e vanno per le vie del ciel.
Lasciateli vagar per l'atmosfera,
questi assetati d'azzurro e di splendor:
seguono anch'essi un sogno, una chimera,
e vanno, e vanno fra le nubi d'or!
Che incalzi il vento e latrì la tempesta,
con l'ali aperte san tutto sfidar;
la pioggia i lampi, nulla mai li arresta,
e vanno, e vanno sugli abissi e i mar.
Vanno laggiù verso un paese strano
che sognan forse e che cercano in van.
Ma i boèmi del ciel, seguon l'arcano poter
che li sospinge... e van! e van! e van! e van!

Samo me plaše snovi i naklapanja!
O, kako je lijepo sunce usred kolovoza!
Ja sam puna života,
a, sva klonula od potajne želje,
ne znam za čime žudim!

Oh! Kako ptice lete,
i kako klikću!
Što traže? Kamo idu? Tko zna!
Moja mama, koja je proricala sreću,
razumjela je što pjevaju
pa je meni kao djetetu pjevala:
Hui! Hui!

Klikću ptice ondje gore, slobodno
uzletjele, uzletjele poput strijela.
Prkose oblacima i suncu što prži,
i lete, i lete nebeskim stazama.
Pustite ih da tumaraju uzduhom
žedne plavetnila i sjaja:
i one slijede san, utvaru,
i lete, i lete između zlatnih oblaka!
Vitlao vjetar i urlala oluja,
svemu se izlažu raširenih krila;
kiša i munje, ništa ih nikad ne zaustavi,
i lete, i lete nad ponorima i morima.
Lete onamo put nepoznata kraja
što sanjaju ga možda i uzalud traže.
No te nebeske luralice slijede otajnu silu
koja ih potiče... i lete! I lete! I lete! I lete!

Giuseppe Verdi: È strano, è strano... Follie, follie... Sempre libera, arija Violetta iz 1. čina opere Traviata

Libreto: Francesco Maria Piave prema romanu *Dama s kamelijama* Alexandra Dumasa mlađeg

È strano! È strano! In core
 scolpiti ho quegli accenti!
 Saria per me sventura un serio amore?
 Che risolvi, o turbata anima mia?
 Null'uomo ancora t'accendeva – O gioia
 ch'io non conobbi, esser amata amando!
 E sdegnarla poss'io
 per l'aride follie del viver mio?
 Ah, fors'è lui che l'anima
 solinga ne' tumulti
 godea sovente pingere
 de' suoi colori occulti!
 Lui che modesto e vigile
 all'egre soglie ascese,
 e nuova febbre accese,
 destandomi all'amor.
 A quell'amor ch'è palpito
 dell'universo intero,
 misterioso, altero,
 croce e delizia al cor!
 Follie! follie! Delirio vano è questo!
 Povera donna, sola,
 abbandonata in questo
 popoloso deserto
 che appellano Parigi.
 Che spero or più?
 Che far degg'io? Gioire,
 di voluttà ne' vortici perir.
 Gioir, gioir!

Čudnovato! Čudnovato! U srcu
 te riječi nosim uklesane!
 Nosi li mi ozbiljna ljubav nesreću?
 Što ćeš odlučiti, o smućena dušo moja?
 Nijedan te muškarac još nije zanio – O radosti
 kakvu još ne spoznah, da ljubljena ljubim!
 A mogu li je prezreti
 zbog besmislenih ludosti u kojima živim?
 Ah, možda je upravo njega
 samotna mi duša usred meteža
 često rado slikala
 svojim skrivenim bojama!
 Njega, koji je skromno i brižno
 stupio u sobu gdje sam болоvala
 te raspirio novu groznicu,
 probudivši me za ljubav.
 Za tu ljubav što je bilo
 kojim kuca cijeli svemir,
 zagonetnu, ponositu,
 što srcu nosi tegobu i milinu!
 Ludosti! Ludosti! Ovo je puka tlapnja!
 Jadna sam žena, sama,
 napuštena u ovaj
 krcatoj pustinji
 koju zovu Pariz.
 Čemu se još nadam?
 Što mi je činiti? Uživati,
 poginut u vrtložima požude.
 Uživat, uživati!

Sempre libera degg'io
folleggiare di gioia in gioia,
vo' che scorra il viver mio
pei sentieri del piacer.
Nasca il giorno, o il giorno muoia,
sempre lieta ne' ritrovi,
a dilette sempre nuovi
dee volare il mio pensier.

Uvijek slobodna moram se
provoditi od užitka do užitka,
hoću da mi život proteče
putovima naslade.
Otkad svane, pa do noći,
u veselju među svijetom,
k stalno novim slastima
mora letjet moja misao.

Nakladnik: Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog

Za nakladnika: Dražen Sirišćević, ravnatelj

Producentica programa: Ana Boltužić

Urednica: Ana Boltužić

Autorica teksta: Zrinka Matić

Prevoditeljica: Morana Čale

Lektorica: Rosanda Tometić

Oblikovanje i grafička priprema: Marija Korotaj

Tisak: Intergrafika TTŽ d. o. o., Zagreb

Naklada: 450 primjeraka

Cijena: 20 kuna

www.lisinski.hr

O SOLE MIO

TALIJANSKA NOĆ

FRANCESCA DEGO violina
WALTER FRACCARO tenor
IVO LIPANOVIĆ dirigent
SIMFONIJSKI ORKESTAR
HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE
Velika dvorana u 19:30 sati

KONCERT DOBITNIKA
Svečana dodjela nagrade
Hrvatske glazbene mladeži *Ivo Vuljević*
Mala dvorana u 12 sati

MIA – ŽIVOT NIJE SIV
Mala dvorana u 20:30 sati

POZIV NA PLES
Boom Pacha Boom
Predvorje u 21 sat

DAN DVORANE

29.12.2016.

10. PROSINCA 2016.

BUDIMPEŠTANSKI FESTIVALSKI ORKESTAR

LISINSKI
SUBOTOM
UVIJEK
LISINSKI
NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ!

A close-up photograph of a violinist with long hair and glasses, wearing a dark jacket, playing a violin. The background is dark with warm, out-of-focus lights, suggesting a concert hall setting.

Leonidas Kavakos, violina
Iván Fischer, dirigent

Gostovanja Budimpeštanskog festivalskog orkestra pod vodstvom maestra Ivána Fischera glazbeni su praznik savršenog muziciranja za svaku svjetsku glazbenu metropolu, pa tako i za Zagreb i pozornicu njegova glazbenog hrama, Lisinskog. Njihovi se nastupi pamte cijeli život. I ovaj put s vrhunskim orkestrom dolazi i vrhunski solist, jedan od najtraženijih i najhvaljenijih violinista današnjice – Leonidas Kavakos, udruženi u izvedbe djela dvojice velikana europske i svjetske glazbe: Franza Schuberta i Béle Bartóka.

Cijene ulaznica: 160, 200, 240 kn

**LISINSKI
ARIOSO
GLAS ZA
LISINSKI**
NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ!

30. ožujka 2016.

PIOTR BECZALA tenor

**Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije
Ivo Lipanović, dirigent**

„Glas Piotra Beczale takav je da ga poželite okitati odlikovanjima. U usporedbi sa sjajem toga glasa, mnogi njegovi kolege lirski tenori, iz prošlosti i sadašnjosti, zvuče poput tinjajućih svijeća.“ Tim je riječima ugledni svjetski časopis *Opera News* 2015. godine obrazložio svoju odluku da velikog poljskog umjetnika proglasi najboljim tenorom na svijetu. Piotr Beczala je tenorski dragulj današnje svjetske operne elite koju ciklus *Lisinski arioso* i u svojoj drugoj sezoni dovodi pred hrvatsku publiku s najvećih svjetskih pozornica. Maestro Ivo Lipanović za dirigentskim pultom Simfonijskog orkestra HRT-a pobrinut će se za dostojnu pratnju jednoga od najljepših opernih glasova današnjice.

Cijene ulaznica: 190, 210, 230 kn

LISINSKI ARISO GLAS ZA LISINSKI

NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!

GRAD ZAGREB

PEUGEOT

Zagreb
moj grad

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ INVALUABLE EXPERIENCE